

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

УРЕЂУЈЕ МИЛАН САВИЋ.

БРОЈ 41.

У НОВОМ САДУ 10. ОКТОБРА 1885.

ГОД. I.

ПОСЛЕДЊИ ГОСТ.

Поноћ је одавно прошла. У крчми никога нема
Осим крчмара старог, што сањив, крај топлог плама,
Претура дебелу књигу. На пољу мртвило влада,
И ситна кишица сипи и густа царује тама.

У том се куцање зачу. У крчму уиђе нагло
Чудноват некакав гост; усне му грозно се смеше;
Из празних шупљина очних студена пустош се шири;
У руци држаше косу. То самрт ледена беше.

Крчмар је дремао мирно, држећи дебелу књигу,
Кад самрт тихо му приђе и стаде над њиме,
Па онда узедо перо с крчмарског, прљавог стола,
И својом мртвачком руком записа сопствено име —

И затим у буцак оде. Из танке полутаме
Страшно се кезила отуд... Ветар је са влажном руком
Тресао прозоре мутне и тешка растова врата,
Звиждећи кроз празну крчму суморним и страшним звуком.

Војислав.

УСПОМЕНА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ ЖИВОТА.

НАПИСАЛА МИЛЕВА СИМИЋА.

(Наставак.)

21. маја славила је Софијина газдарица свој рођен-дан, и позове нас — Софијине другарице на вечеру. Осим нас позвала је и све укућане, па наравно и госпођу Изабелу, ма да смо ми напред знале да она неће доћи. Али како ли се зачудисмо кад нам пред саму вечеру домаћица рече, да је госпођа Изабела примила њен позив, и да ће доћи.

Нестрпељиво смо чекале њен долазак. Ал кад прође и пола девет, а она још не дође, изгубисмо сву наду.

Таман домаћица хтеде отићи, да види шта је са њоме, кад неко куцне на врата, и на нас „слободно“ указа се она.

Све се дигосмо, да се с њоме поздравимо,

а она се са свима руковала, и свакој од нас умела је по нешто лепо да каже.

Седнемо за вечеру. А она? Ни дај боже она жена, какву смо је знале од пре. Као да се препородила. Не да је пристајала уз сваки наш разговор, већ је живо и сама много штошта започињала. Кад год је она говорила, била је у соби така тишина, да се — што-но веле — могло чути кад муха пролети. Ми смо у њу гледале не тренимице, да нам се не би омакао ни један израз на њеном лицу. А тако је лепо умела да говори, да би је ми и гладне слушале. За њу би се баш могло рећи: кад говори као да јој мед с уста тече. И нехотице је запитах, да ли је кад певала.

„Од куд вам паде на ум то питање?“ рече, осмехнув се на ме.

„Судим по вашем звучном говору.“

„Па што не бих признала“, рече, „било је кад сам ја радо, врло радо певала, ал то је било тако давно, врло давно“, дода лако уздахнув, па онда нагло, као да се бојала, да се та тема не продужи, дода: „Имате ли много учити?“

„Како кад“, одговорим јој; „ал мало по мало, па ћемо и то прекужити“.

„И ја сам некад радо учила“, рече она, „имала сам брата, који је био врло добар ђак, па уз њега сам се и ја по нечем учила. Бар да ми је он жив остао.“

„А је ли давно умрло?“ запитаће домаћица.

„Врло давно. Ал манимо се тога, то није zgodан предмет о коме би требало говорити у тако веселом друштву“, рече, а ми опет приметисмо, да је рада избећи сваки даљи разговор о својој прошлости.

Што се год више разговарасмо с њоме, све се више уверавасмо, да је ванредно образована и да јој је и душа исто тако лепа као и сама она.

Крај лепа разговора никоме не паде ни на ум, да погледа на сахат, и тако је било већ доста касно, кад смо се разишле.

На два дана после те вечере, одемо једно после подне Софијиној газдарици, да јој бајаги начинимо захвалну посету.

„Но“, рече нам она, „за ову новост, што ћу вам данас рећи, не ћете ми баш бог зна како захвалити.“

„Шта?! Зар се збило нешто за време док сам ја била у школи?“ упита Софија.

„Дакако, ал само да знате шта?“

„Та немојте нас мучити“, примети Даринка, „има нас и таквих, којима шкоди незасићена радозналост.“

„Е, чујте дакле: Госпођа Изабела биће код нас у кући још само осам дана.“

„Шта наопако, а куда се сели?“ упитасмо као из једног грла.

„Та то баш и јесте оно, не сели се никуд, ал боље да речем, сели се из вароши.“

„А куда?“ упитаће Софија.

„Рече ми, да мора на неки позив ићи кући. Платила ми је за стан целу тромесечину, а казала ми је, да стан могу едмах издати, јер она већ за осам дана иде. Све то рекла ми је сад, овог тренутка, та нема ни по сахата како је отишла. Ево на овој одмакнутој столици је

седила она, а ево овде ја. Можете мислити, како ми је било!“

Не знам, како је било њој, ал да смо ми од чуда занемиле, то знам. Није шала! Таман смо се почеле радовати, да ћемо како год успети у испитивању њене прошлости, а она сад да нам се, тако рећи украде испред очију! Размишљавале смо бог зна како, не би л' се довиле, са чега сада тако ненадно одлази, ал све је било заман.

„Да сам ја на вашем месту и да мене та радозналост толико мучи“, рече Даринка поругљиво, „ја би смело изишла пред њу и замолила би је, да ми приповеда свој живот.“

„А она би била луда, ако ти иза тих твојих речи не би показала врата“, одговори јој Софија.

„Ал окром шале“, настави Даринка, „ја не знам, како сте могле доћи на ту мисао, да ћете све, што желите, дознати, тек онако иза њених леђа. Тек се нисте могле надати, да ће вам њен животопис пасти с неба.“

„Мислиле смо, да ћемо се мало по мало са њом упознати и да ће се у разговору она сама издати. Да, то смо мислиле, и то с тобом заједно; ко те чује, мислио би, да ти не знаш ни шта је радозналост. Ал збиља, можда се теби доиста чини, да се радозналост једе?“

„Да л' њу ко једе, то не знам, ал да она једе вас, то је извесно. Не могу, до душе, рећи, да и мене не би занимало, да понешто о њој дознам; ал кад не иде — е па шта је онда. Треба одмахнути руком, па хајд збогом.“

И можда би се њих две још дуже препирале, да се на врати не указа домаћица, носећи у руци пуну чинију укувана воћа.

„Ево, да вас прође јед“, рече, и спусти чинију на сто. Ми се примакосмо чинији, и за кратко време је испразнисмо. По свршеној ужини силом окретасмо разговор на све могуће предмете, само да не би морале говорити о госпођи Изабелу. Уједаред ће приметити Софија:

„Ено, отворени су јој прозори, она је у у башти, хајдмо на поље, да седнемо на клупу.“

И за кратко време седиле смо на дугачкој клупи, која је била укопана под прозорима госпође Изабеле.

Селе смо да учимо, ал овамо онамо, па се опет разговор заче о њој.

„Па можда нам она и не би замерила, кад би је ми замолиле да нам каже од куда је, где је до сад живила и још по где-што о себи.“

„Па наравно. Тек ваљда не би имала да призна какав страشان грех.“

„Не, то није могуће, та то је благо од жене.“

„Па како би било, да је што запитамо?“ рече Софије.

„Бог с тобом. А ко би се смео усудити, да јој први о томе спомене“, рекох јој, „ил можда би ти хтела? Не! Боље је да не дознамо ништа, него да она собом понесе рђаво мишљење о нама.“

И у овом сложише се самном и остале. Па пошто смо научиле, што је било за учење, крену смо се кући.

Када смо после три дана опет седиле у Софијиној соби, закуца неко на врата. По реченом „слободно“ указа се госпођа Изабела. Појава њена тако нас је изненадила, да се једва сетисмо, да је понудимо да седне.

„Познато ће вам бити“, започе, пошто је села, „да ћу вас за кратко време оставити, па како сте ми оне ноћи, када сам оно с вама тако лепо провела, јако омилиле, рада сам, да се с вама пријатељски опростим, и молим вас, да сутра о вечери будете моје гошће.“

Ми јој све, како је већ која хтела, реко смо, да нам је врло жао, што се наше познанство, које се тек зачело, мора тако брзо раскинути, а благодарећи јој на позиву, обећасмо јој, да ћемо јој понуду примити.

Већ смо се у напред радовале, како ћемо сутра пријатно провести. И сутра око осам сахата биле смо већ све на окупу у њеној соби.

Вечера, коју је по њеном налогу зготовила Софијина газдарица, врло нам је пријала, ал још већма нам је годило смешење на лицу наше домаћице. У том расположењу нисмо је још никад видиле.

Ал како смо се зачудиле, кад нам по вечери рече, да је осим тога, што се с нама хтела опростити, још нека повода имала, да нас себи позове.

„Ономад“, започе она, „када сте ви седиле под мојим прозорима и разговарале о мени, мислећи, да сам ја у башти, била сам у соби. Крај мене је седила Марица и помагала ми крпити чарапе. За све време, док сте ви седиле и разговарале, нисам ја говорила са Марицом ништа, а од вајкада сам је научила, да и она говори само онда, кад ја будем хтела, осим ако је имала што важно да ми каже. Још на почетку нашег говора, опазила сам на Марици неки немир, који је бивао све већи, што је год ваш разговор бивао живљи. Па како сам из

вашег српског говора разумела само толико, да се нешто о мени говори — јер се сваки час спомињало моје име — упао ми је Марицин немир још већма у очи и ја је почнем крадом посматрати све боље и боље. Са тако проста природна лика није тешко било шчитати, да та забуна није била бадава, с тога сам била научила, чим ви одете, да запитам Марицу о чему сте говориле. Немојте ми замерити“ — дода смешећи се — „ал што сам смислила, то сам и учинила. Марица се, до душе, дуго дала молити, ал најпосле сам опет дознала, шта сам хтела.“

Ми се збуниле, па ни једној не паде на ум ни да јој се извини. Ал она је нашу забуну опазила, па ће тек наставити:

„Нека вас“, вели, „ни мало не узнемири то, што сам вам сад рекла. Можда је сам бог хтео да се тако збуди. Јер сад ћу се с вама опростити онако, као што треба, а да тога није, ко зна какву бих вам успомену оставила. Да не би дакле по одласку ми мислиле о мени што рђаво, звала сам вас, да вам приповедам понешто из свог живота, јер сам већ давно осетила, да сте раде да дознате понешто из моје прошлости.“

Ми једва дошле к себи, које од оног, што нам је мало час рекла, које од радости, што ће нам се жеља испунити, те је редом почесмо молити, да нам не замери, што смо тако радознале, ал уједно јој рекосмо, да ћемо јој бити захвалне, ако своје обећање испуни.

„Да ваам не замерам“, рече она, „доказ је већ то, што хоћу да вам жељу испуним. Ал напред вам морам рећи, да ћете чути сасвим нешто друго, него што сте ви очекивале. Та будите добре воље“, дода, пошто је приметила, да смо сасвим заћутале, „мени је готово необично, што вас таке видим. Ја се баш радујем, што ми се дала прилика, да задовољим тако младе радозналице.“

По том нам приђе ближе, а мени се учини, да је могла све би нас уједаред загрлила.

„Да, да“, настави олако уздахнув, „баш вољем, што ћу вам се исповедити, јер тако управо треба да назовем моје приповедање. Можда ћу се иза њега осећати мало задовољнија, тако бар веле, да је човеку лакше кад се исповеди. А пред вама могу то учинити тим лакше, пошто сам уверена, да се ми никад више нећемо видети, и да ви ни једну особу, о којој ћу да говорим, не познајете.“

Пошто смо дочекале и Софијину газдарицу,

која је послом изашла у кухињу, седе наша загоњетна домаћица у неку већ овешталу наслоњачу, завали своју лепу седу главу на наслон столице, мало зажмури, и док смо је ми гледале нетренимице, започе овако:

„Отац ми је био Немац и последњи оградник једне племићке породице. А мати — мати ми је била Талијанка, која је, пре но што ће се удати за мога оца, напустила неку малу помодну трговину. Из тога ће вам бити јасно, да је била кћи обичних сиромашних грађана. Да је члановима наше породице, са којима смо се рођакама тек онако из далека — јер блиска рода нисмо имали — био тај избор мога оца противан, не треба готово ни да кажем. Ал пошто је он онда, кад се женио, већ у велико био ослобођен турских окова, доста имућан, а сувише самовољан а да би се хтео подврћи туђим саветима, ожени се по срцу, и веле, да се никад није покајао. Само што је за мало био срећан — јер је на пет година после женидбе умр'о, оставив за собом младу жену и двоје деце, мене и млађега ми брата. По последњој вољи његовој био нам је старатељ један његов пријатељ. Када ми је било десет година, послали су ме у један од најбољих завода у Љ. Сећам се, да ми је с почетка било врло тешко, док се нисам одвикла од материна мажења. А особито сам тужила за братом, кога сам ванредно волела. Често сам се завукла у какав кут и плакала, што мој брат самује, јер га нема ко забављати — тада још није ишао у школу — а моје веселе другарице, које су већ дуже време биле у заводу, страшљиво су пролазиле крај мене, чудећи се, да ме њихове игре не одушевљавају, и да је мени милија самоћа, него њихово весело друштво. Касније је дакако ишло боље. Особито онда, када ми је мати на моја тужна писма одговарала, да ако будем туговала нећу у науци ништа напредовати и да ће онда наши рођаци, који су и тако силом тражили мене на њој, њу кривити за то, што нас није умела васпитати онако, као што приличи члановима тако отмене породице. Упела сам се из све снаге, да се о испитима покажем што боље. Још у напред закључише, да ћу ту у заводу остати пет година и да за све то време нећу одлазити кући. До год сам била у заводу, долазила ми је мати сваке године да ме обиђе и надгледа. Кад-кад са старатељем а кад-кад са мојим братом. Тако прођоше четир године. У заводу сам се била већ тако навикла, да ми је било готово тешко, кад сам по-

мишљала на тренутак, у коме би се морала растати са својим другарицама. Било је једног дана, када сам опет очекивала матер, ал у место ње, дође старатељ сам и рече, да ми је мати нешто слабуњава, те је с тога морала у овај мах остати код куће, ал да ће ми одмах доћ', чим мало ојача. Старатељ оде, а на мене наиђе нека чама, и једва сам чекала, да добијем гласа о материном здрављу. Ал прође две, па и три недеље, а гласа никако. То ме је врло узнемирило, јер сам се бринула двојако. Прво за то, што сам се бојала, да ми је мати можда опасно оболела, а друго, што крај такве бриге нисам могла учити, а испит је био на врати. Једно после подне седих сам у соби са својим другарицама, радећи неки поклон за материн имен-дан, када ме зовне управитељка нашег завода и рече ми, да јој је мој старатељ јавио, да ће сутра доћи, јер има нека посла у нашем месту. Неописаним нестрпљењем чекала сам сутрашњи дан. „Знаш ли зашто сам дошао?“ рече ми мој старатељ, када сам се сутра дан са њиме поздравила и села уз њега, па не чекајући никакве примедбе од моје стране, дода: „Дошао сам, да те водим кући.“ — „А мати?..“ било ја све, што сам умела рећи у тај мах, а осетила сам, како ми крв јурну у главу. „Матери је боље, не брини се“, тешио ме је он, „ал ми смо тако свршили, да сад дођеш кући, јер мати вели, сад ће морати Емил од куће, а она тек не може остати без икога. Спреми се дакле, па ћемо сутра ићи.“ — Мене као да је гром поразео. „Сутра“, рекох, да се једва чуло. „Па зар ја нећу полагати испит?“ Шта ли ће о мени мислити очеви рођаци?“ додам мало смелије, а у тај мах сам видела сва немила лица мојих мрских тетака. „Лако ћемо с њима, то је моја брига“, рече он и поглади ме по коси. Та нису ни они више тако строги.“ — Ал нећу вам ваздан говорити о том“, рече приповедачица, одмахнув руком, „доста да сам се ја тешким срцем растала из завода и сутра дан зором седих сам уз мога старатеља у коли, која су нас возила кући. Од Љ. до нашег места путује се на добри коњи цео дан, те тако је било већ близу осам сахата, када смо стигли дома. На путу ми се није десило ништа занимљивога; шта више, било ми је досадно седити цео дан уз стара човека, ма да се он старао, да ми прекрати време. Чини ми се, да сам у један мах и задремала. Једва сам чекала да угледам наше место. Кад кола стадоше пред нашу кућу, осећала сам се врло

чудновато. У мени се комешала радост са страхом. Први, који нас је на степенима дочекао, био је мој брат. Нисам могла доста да се начудим, како се променио. Нарастао а пролепшао се тако, да ми се чинило, да гледам какво авијелче пред-а-мном. Запитах одмах за матер, а он ми рече, да јој је боље и да у овај мах

спава. Нећу вам много казивати о томе, какви су дани настанули за мене, од кад сам стигла кући. Да видите не марим нешто да говорим о тако дирљивим сценама. У кратко, ја и брат ми остали смо сирочад, јер на две недеље по мом доласку изгубисмо матер.“

(Наставиће се.)

НА ПРАГУ ЖИВОТА.

НА ПИСАО А. МИХАЈЛОВ.

ПРОЛОГ РОМАНУ.

(Наставак.)

Како се живо сјетио Михаило Петровић свега тога, баш као да се јуче збило. Ал' колико је воде протекло од тог незаборављеног дана! Доста је наш малиша пролио суза од то доба у том дому. За што је плакао? Можда, што су га ту били под уздом држали? Не, никако, но он је малаксавао од захваљивања ујцу на добротинама, а милодар је ту био све: тамни закутак, одређен за малишу, чакшире, скројене за-њ од панталона ујчинијех, медањаци, које је ујак доносио из воћарнице, проважање с обитељи ујаковом по граду, књига, коју му је ујак купио. „Ти видиш, ја за те ништа не жалим,“ — о, колико је хиљада пута слушао ту фразу, и је-ли заборавио да захвали ујцу, ујак се дурео и почео говорити, да „за иста људи не умију цијенити добротина; како од будака никад ништа не направи.“ А ујна, Софија Ивановна Профосова, лијена и ровита жена, већ је нећака гурала лактом и кроз плач му шаптала: „Цјелуј руку ујаку, цјелуј руку, брже!“ Стара гувернанта, која се находила у свом животу доста по туђим крајевима, оштро и бистро се прилагодила нарави, карактерима, обичајима и животу обитељи Профосовијех, завалила се у тон домаћинств и говорила је „с некијем људима, који су тупоглави и који нијесу кадри да појимају и осјећају“ и разлагала „о ужасној судбини, која очекује такве људе у животу.“ Све је то пекло и мучило малишу, тијем више, што је јасније сазнавао, да је за иста незахвалан човјек, да је у њега сасма тврдо срце, кад прима од ујака добротина и поред свега тога не воли. За што га није волио? Е да-ли за то, што су људи ујака називали мићеником, лоповом? Не, он није волио ујака још од прије, док још није ни знао, шта значе ријечи „мићеник“ и „лопов.“ Е да-ли за то, што је ујак с њим ружно поступао? То није, јер он ујака није волио већ ни онда, кад му је само добро чинио и кад га чак ни једном корио није. Мјесто љубави према ујаку у срцу ма-

лишином била је само бојазан, да не расрди ујака, да му не ће на вријеме захвалити, да му не ће угодити. Ти осјећаји би морали истиснути љубав, кад би је и било у срцу дјететовом. Пред ујаком се стискивао и чинио мањи од макова зрна. Једна у битности ништава околност је још већма отуђила малишу од ујака. На дому Профосовијех живјела је као „декла потркуша“, млада, лијена, здрава ђевојка са села. Била је пука сирота, од рода у граду није имала никога, а ни од познаника. Увијек боса, у једној кошуљици и сарафану,*) била је свагда у послу, свијема је насмагати морала, што усхтију; нити је без прекида спавала нити јела. Ријеч „Моћка“ готово није сашла коме с уста, и на ту ријеч се Моћка морала појавити, као испод земље. Матија Григоријевић, мора се рећи, као добротинац свију сирота и сиромаша, био јој је врло добар и своје расположење изражавао је на спрам ње тијем, што би је помиловао по образу и међу прсте јој јагодице лако ухватио. То се њешто није допадало домаћици и, као што се говори, непрекидно је јела небогу ђевојку, једнак и мирно, као лијенштина, који није кадар од једном захватити, а кадар је тестерити и оштрити у току дугијех година, не журећи се и не престајући. Моћка је плакала и од миловања господарева и од набрецивања госпођина. Видећи Мишу, кад госпође дома не бјеше, где се сневеселио, рече му:

— Што се, голубе, устежеш према својима? Ево и ја сам сирота, знам, како је живјету у туђем дому! Грк је туђи крушац. На селу је било часова и кад сам гладовала; али је боље било.

— А и ти си, можда, из Гореловог? запита наивно Миша.

— Не, ја сам из другог села.

То је малишу смјело. Он је знао, да на свијету

*) Сарафан је руско женско народно одијело, дуга горња хаљина без рукава. Прим. прев.

има и другијех села. А за што је он свакојако уобразио, да је она из Гореловог?

— Наше је село велико, тамо дуж ријеке Волге. куће су другојачије, да богме, од градскијех палата, рече Моћка.

За тијем стане му описивати, како је умјела, како живе код њих на селу, како су јој живјели отац и мати. Малишу је заинтересовала приповијетка о селу, о народу. Тог часа се здружио с Моћком. Хватао је часове, да се с њом крадом поразговара. По кад-и-кад з једно су плакали, по кад-кад се весело смјехали. Малиша је видио у Моћци биће, којем се даде прилагодити. А у ње бјеше сада угођено потреби праве љубави, пријазнијех одношаја. Истина, малиша наш није ништа могао дјелати за Моћку; ну она је за-њ много чинила. На стотину малијех, непримјетнијех, свакидањих услуга указивала је она њему. Очистити што боље обућу, брижљиво покрпити и поправити му одијело, намјестити му што љепше постељу, све је то било главном бригом Моћкином. Сасма невина, некористољубна, самопрегорна наклоност ђевојчина према малиши, долазила је до обожавања. Да нешто није био тако кротко дијете, могао се над њом растресати до миле воље, а она би га страсно цјеловала у десницу. И на једном се окоси на небогу ђевојку несрећа: то је било, баш кад је господар силом миловао и кад је господарица у највећем огорчењу стала се над њом растресати. Науме, да је истисну из куће. До тог је ријешења дошло сасма изненада, а сам га је Профосов учинио, што је било још изненадније, бар за Мишу. Прије изгона дигла се била страховита бура.

— Гаде од ђевојке, ђубро, смрадо! Неблагодарна никоговићко, разјарено се дерао Профосов. — Јакарити се још наумила! Из блата смо је извукли, нијесмо дали, да умре од глади на улици, а она диже нос, једе нас и фрче! Код мене не смију ни бољи од тебе фркати, код мене не смије нико фркати! Усудила си се подићи руку, а на кога? На мене! Красно, бога ми, красно! Да би ти и душе не било, зар нијеси умјела цијенити мојих доброчинства?! С мјеста се облачи, па на поље! Иди, куд ти драго! На тести, под плотом ћеш липсати!

Глас Профосов се разлијегао по цијелој кући. Миша је стајао ни жив ни мртав у соби до те собе, где је Профосов био, и није ни примијетио, да му по лицу теку крупне сузе. На пошљетку није могао издржати и јурне у ту собу, гдје му је ујак био.

— Ујче, ујче, бога ради! викне он, бацивши се к Профосову.

— Рашта си ти ту? викне ујак. -- Шта ћеш ти ту?

— Моћу... остави Моћу! молио је малиша и ухвати ујака за руку.

Разрогаченијех, закрвављенијех очију јурне ујак на свог нећака.

— Како си смио, ... како си смио отворити своја уста? продере се он, стискавши пијесницу. — Ти, штене једно, усуђујеш се мијешати у моје послове! Да те на мјесту ногом удавим!

Наглијем, ситнијем корацама пође горе-доле по соби, дишући тешко и машући руком.

— Е, сад, реците, он за њу моли! Из милости га држим, а он за њу моли! узбуђено је говорио Профосов, а размахивао је рукама. — Могу једну ријеч рећи, и душе му неста, а он још диже свој глас!

И на једном стане пред нећака и оштро га запита:

— Ти имаш с њом каквијех интрига?

Миша погледа на-њ збуњено и могло му се из очију виђети, да га не разумије. Било му је тек четрнаест година. Он је био још потпуно невино дијете.

— Одговарај ми, ђубре једно, имаш-ли с њом каквијех интрига? понови Профосов.

Он зграби малишу за плећа и страшно га продрма.

— Каквијех интрига? Одговори Миша, још ништа неразумијевајући.

— Каквијех интрига! Каквијех интрига! пецао га је ујак. — Знамо ми вас... Ну, дознам-ли ја што, курталисаћу се ја тебе, продужи, страховито тресући пијесницом пред лицем нећака свога. — Није ово јавна кућа. Разврата нећу да трпим. Јеси-л' чуо? Тебе ту не ће бити!

За тијем покретом тијела покаже нећаку врата и рече:

— А сад иди у своју собу, и да те не видим, док те не зовем.

Малиша изађе, тетурајући се, као да је пијан. Зимски дан примицао се већ к вечеру. У зраку се смркло; на улици нигдје каква покрета. Само по кад-и-кад лавез многијех паса будио је иза сна санани, успавани ваздух. Миша је стојао у својој соби на прозору и гледао у тамноћу. У његовој фантазији витлале су се страховите слике моћине будућности. Куда ће она да иде сама голијех шака? Гдје ће наћи конак у тој ноћи, у тој хладноћи? Утопиће се, може бити, или објесити. Из очију малишинијех све су сузе врцале и први пут у животу његовом пробудио се чувство јетке злобе у његовој души, што је немоћан. О, кад би он био кадар, да је спасе! С тога часа не само да је почео да не воли ујака, него је стао осјећати њоку врсту мржње према том човјеку. Сутра дан

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIL

су га позвали к чају. Ујна га гурне к ујаку, рекавши му, да ујака пољуби у руку. Малиша послуша не баш радо, а и ујак се учини, као да нерадо пружа руку к уснама нећака свога. У малише бјеху очи црвене. Ујак се ухвати за то и почне читаву предику.

— Зашто си плакао? За измењарком, за простом ђевојком? А, прекрасно, прекрасно! почне он с иронијом и на једаред промијени иронијски тон у грдњу: — Безјаче, те безјаче! Наљутио си ујака, добротвора свога, другог оца свога си наљутио, а плачеш за измењарком! Не веле ти с тијем слуга-

ма куће кућити; а ујак — без ујака ћеш умријети од глади, бићеш просјак! Хвали бога, што сам добар, што сам стрпљив, а иначе би се ти смрзнуо на улици, као и она. Ну запамти, да ти ето пошљедњи пут опраштам, а осмјелиш-ли се ма кад. . .

Отежући с претњом пошљедњу фразу, попрети неколико пута прстом:

— Сав ћеш бити, као моча! Црвак један, баш, црвак! претњом и презрењем заврши Профосов.

Устане и прилупивши вратима, изађе из собе. Сад поче ујна и гувернанта „чантрати.“ Назад малиша те људе сасма омрзне. (Наставиће се.)

ИЗ КЊИЖЕВНИХ УСПОМЕНА И. С. ТУРГЕЊЕВА.

ПОВОДОМ „ОЦЕВИ И ДЕЦА“.

(Свршетак.)

Поводом књиге „Оцеви и деца“, скупила се у мене интересна збирка писама и других докумената. Прочитавање тих писама није без интереса. У исто доба, док ме једни оптужују, да сам хтео да вређам омладину, „да са презривим смехом сажиху мој лик“ — други ми са негодовањем пребацују, да се клањам омладини. „Ви пузите пред њом“ узвикује један кореспондент „ви се претварате као да је осуђујете; у ствари ви је обожавате и чекате — као милост — њен један пехатан осмејак.“ Сећам се, да се неки критичар обратио право мени, и у силним и лепореким изразима представио ме заједно са Катковом као два завереника, који у тихом усамљеном кабинету кују свој гадни смер, своју клевету на омладину. Слика је била пуна ефекта! Но ево како је у ствари изгледала та завера! Када је г. Катков добио од мене рукопис „Оцеви и деца“ — био је изненађен.*) Тип Базарова, изгледао

му је мал' те не као апотеоза „Современник-а“, и ја се небих чудило, да ми није примио причу у свој лист. „Et voilà comme on écrit l'histoire“ могао бих рећи. . . но да ли је слободно тако малене ствари величати тако громким именом.

*

Но ја појмим и узроке срџби, што се појавила у извесној партији, усљед моје књиге. Та срџба није неоснована, и ја примам на се један део прекора, — (не велим то из лажне смирености). Моју реч „нихилиста“ прихватише многи, који су само чекали прилику, повода, да задрже покрет, који је овладао руским друштвом. Но ја ту реч нисам употребио у тој цели, да кога вређам или грдим; но као тачан и згодан израз за исторични факт који се појавио. Доцније је она употребљена, као средство за потказивање, вечите осуде, — готово као знак презрења. Неколицини жалостни догађаји, што се десеше у то доба, дали су још више хране сумњама што се породеше — и као да су потврђавали опширне мере, правдали бригу и старање наших „спаситеља отаџбине“, јер се они баш у то доба и појавише у нас. Јавно мњење, које је у нас још неразвијено, удари назад. На моје је име пала љага. Ја се не варам, знам, да се та љага неће никад збрисати. Но кад су могли други људи, људи пред којима ја осећам потпуно своју ништавост, проговорити велике речи: *Périssent nos noms, pour vu que la chose publique soit sauvée*, (Нека се и забораве наша имена, само нека буде унапређено опште добро), то се могу и ја као и они тешити помишљу на учињену корист. Та помисао брише непри-

*) Надам се, да ми г. Катков неће замерити, ако наведем нека места из његовог писма, што ми га је писао поводом „Оцеви и деца“. Пише ми: „Ако баш и није апотеоза, али се не да порећи, да је некако уздигнут на врло високо место. У ствари он надмашује сву своју околину. Све што је око њега, или је дроњак, или слабо и велено. Зар је био нуждан така утисак? У причи се примећује, да је писац хтео да изнесе начело, које му није баш симпатично, но као да се колебао, какав тон да узме — и несвесно му се поклонило. Примећује се, да писац није слободан у свом одношају спрам главног јунака, осећа се нека непријатност, нека изнуђеност. Писац као да се губи пред њиме, не воле га, но га се више боји. Даље је жао госп. Каткову, што ја нисам тако удесио, да се Одинцова понаша иронијом спрам Базарова и т. д., све у том правцу. Из свега овога је јасно, да један од оба завереника, није био сасвим задовољан радом другог.“

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

јатност незаслужених прекора. Па и у самој ствари, шта ту има важнога? Ко ће се након 20—30 година сећати свију тих бура у чаши воде — и мога имена, са љагом на њему или без ње?

*

Но доста сам говорио о себи, време је да прекинем те одлошке из успомена, које, страх ме је, мало занимају читаоца. Хоћу при рас- танку само неколико речи да речем мојим младим савременицима, мојој браћи, која ступају на клизави пут књижевности. Већ сам једном рекао а сада понављам, да се не варам у по- гледу на мој положај. Моја двадесетпетогодишња „служба музама“ свршила се у сред постепеног охладнења публике — и ја не видим разлог ради кога би се поново загрејала спрема мене. Нова времена су наступила — нови људи су нужни. Књижевни ветерани су налик на во- јене — готово су увек инвалиди — и благо ономе, који за времена уме да даде оставку сам. Мојим опроштајним речима нећу да вас поучавам — на то немам права — но гово- рим као стари пријатељ, кога слушају обично, са пола снисходљивом тога нестрпељивом паж- њом, само ако не забразди у излишна разгла- голетвија. Трудићу се да их избегнем.

*

Млада браћо! велим вам речима нашег за- једничког учитеља, Гете-а:

„Greift nur hinein in's volle Menschenleben
Ein jeder lebt's — nicht vielen ist's bekannt
Und wo ihr's packt — da ist's interessant.“

(Захвати где је људски живот пун,
Та сваки живи, мало који зна,
И где се латиш, занимљив је тај.)

Моћ тог „захватања“ живота има само та- ленат, а таленат се не може набавити. Но и сам таленат за себе није довољан. Нужно је непрестано опћење са оном средом, коју хоћеш да изнешеш, нужна је праведљивост, неумитна праведљивост спрема свога посматрања; нужна је слобода, потпуна слобода погледа и схва- тања; и најзад, нужна је образованост — нужно је знање! „Ах знамо! где куда пиба!“ викнуће многи, „Потулинске идеје (Потулин је личност из романа „Дим“), цивилизација, ргезез топ ours“.

Не чудим се тима узвицима — но неће ме ни присилити да одступим од свога ни једну длаку. Знање није само светлост, као што вели народна пословица — но је и слобода. Ништа тако не ослобађа човека као знање; и нигде

она није тако нужна као у вештини, песниш- тву; не зову се бадава на званичном језику вештине „слободне“. А може ли човек у опште и да „схвати“ оно што је око њега, кад је сам свезан. Пушкин је то дубоко осећао; не вели он бадава у свом бесмртном сонету — сонету, који сваки почетник писац треба да зна на изуст, као заповеди божије:

..... слободним путем

Иди куда те води слободан ум...

Тим одсуством слободе може се објаснити, што ни један славонофил, није могао да створи ништа живо, ма да међу њима има истинских талената,*) ни један није могао ни за часак да скине своје наочари. Но најжалоснији пример одсуства истинске слободе, која потиче из од- суства правог знања, пружа нам последњи рад грофа Лева Н. Толстоја**) („Война и Мир“), који по творачком дару и песничкој вредности, стоји готово врх свега, што је напасано у на- шој књижевности од 1840. год. амо. Бадава, без образовања, без слободе у најширем смислу — слободе спрема себе самог, својих идеја и система, свога народа и његове историје — не може се ни замислити прави вештак; без та- ког ваздуха нема дисања.

*

Што се тиче крајњег резултата, крајње оцене тако зване књижевничке каријере, и за то важе Гете-ове речи:

„Sind's Rosen — nun sie werden blüh'n“

„Ако су руже — оне ће цвати“ ...

Истинских генија нема, који не би били признани, као што нема ни заслуга, које би преживеле свој одређени рок. „А раније а а доцније, сваки падне у своју раку“ говорио је покојни Бељински. Па хвала богу, ако си у своје време пренео свој део. Само појединци, изабрани, кадри су да предаду потењем нара- штају, не само садржину но и форму својих мисли и назора, своју личност, која се масе, да у опште речемо — слабо тиче. Обичне је-

*) Славонофилима се не може пребацити, да су невна- лице, необразовани. Но да се произведе вештачко дело, ну- жно је — да речемо најновијим језиком — целокупно деј- ство многих фактора. Фактор, који недостаје Славонофи- лима, слобода је; другима недостаје образовање; трећима таленат и т. д.

**) Баш кад превађасмо ове ретке, допаде нам из Петро- града жалосна вест, да је Лев Н. Толстој полудио и да нема изгледа да ће оздравити. Тургењев је овде неправед- дан, што ваљда потиче из оне силне мржње, која је посто- јала између обојице и која је тек пре кратког времена престала — Превод.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дивке су осуђене да пропадну у целини да их прогута њен ток; но они су увеличали њену моћ, проширили и издубили њен обим — па шта ћеш више?

*

Остављам перо. Још један последњи савет младим књижевницима — и последња молба. Пријатељи моји, не правдајте се никад, ма како да вас клеветају; не трудите се да разјасните неспоразумење, не тежите ни да кажете а ни да чујете „Последњу реч“. Радите свој посао — а оно ће све проћи. Свакако пропустите да најпре прође неко време и тада погледајте на сав прошли рад са историјског гледишта, као што сам ја овом приликом покушао. Нека вам овај пример послужи за науку. За све време моје књижевничке каријере, само сам једном покушао да „докажем истину“. То је било, када је уредништво „Современникъ-а“ у својим објавама, почело да уверава своје претплатнике, да ми је отказало сарадњу, што се не слаже са мојим начелима. Међутим, пошто ствар није текла тако, но сам ја отказао уредништву не обзирајући се на његову молбу (за то имам писмених доказа), нисам могао да се уздржим, но јавно испричам у чему је ствар — и грозно насед-

нем. Омладина још већма омрази на мене. Како сам смео да подигнем руку на њеног идола, шта вреди, што је на мојој страни правда! Морао сам да ћутим. Та лекција ми је обогатила искуство; желим да се и ви користите њоме.

А моја молба је ово: Чувајте наш језик, наш прекрасни руски језик, то скривено благо, то наслеђство, што нам га предадоше наши предци, на челу им Пушкин.

Са поштовањем опходите са тим моћним оруђем; у рукама вичних може да учини чудеса. Па и онима, који не воле „филозофске развучености“ и „песничке нежности“, људима практичнима, за које језик није ништа друго, но средство за изражавање мисли, но проста полуга — па и њима велим: уважавајте у крајњем случају законе механике, извлачите из сваке ствари што већу корист. Прелетајући разна отужна збуњена и растегнута разглаголствија у листовима, читалац и нехотице долази на мисао, да ви баш ту полугу замењујете са првобитним подупирачима — да се враћате у младићско доба механике.

Но доста — ето и сам упадам у многоречитост.

Баден-Баден 1868—1869.

ВАСПИТАВАЊЕ И ИЗОБРАЖАВАЊЕ НАШЕ ОМЛАДИНЕ.

(Наставак.)

II.

бразованост наших женскиња је врло лоша. Исказати мане, недостатке, узроке тому не иде олако. Треба ту прво и прво добро познавати наш друштвени живот; добро се задубити при испитивању тих појава у друштво наше, оштрим погледом распознати добре стране од рђавих, разборито и слободним умом оделити своје од туђега; јасно изнети на видик постиге својих покушаја и испитивања. Као што се види, треба доста студије око тог посла: кад оно расправљање о женском изражавању дакле буде где год погршно, где непотпуно, где претерано — узрок је тому, што код сваког горњег услова немам задоста искуства ни умешности; а и што се тако замашно питање тешко даје свести на неколико страна. Поред свега тога се надам, да ће се ипак моћи у неколико расветлити ово питање; а то опет нешто вреди, што ће зар привући пажњу јачег мислиоца, бољег познавача живота тог и т. д. те ће темељно и на шире развести расправу око овог неизмерно главног питања.

Многе женскиње не ће гледати милокрвно на

расправљање и расветљивање данашњег васпитавања и изражавања женске омладине. Многа ће се наћи међу самом омладином, те ће се успити, осмеј пун презора ће се указати око рујних усана, па ће (онако на високо) додати: „Још ће ми ко год казивати, што је васпитање, као да сам ја са села!“ а многа са села ће рећи: „као да сам ја проста сељанка!“ По нека ће планути женском жестином: „Шта ће већ ти мушкарци!? Њима није по вољи ово, није оно! Све им женскиње не ради добро; све у женских не ваља! Нека покажу мане наше али и своје, па ће се видети ко је крив!“ Овакве женскиње, ма и плаховите, далеко су боље од оних првих. Доста њих ће, опет слегнувши с рамени: „Па такво је време, прилике, мода (аха!), па не можемо ни ми осим света!“ Но ту је већ теже почети што год с поправљањем. Него се морамо почети световати са мањином (јер после оног ређања је остала мањина да се мирно саслушамо и посаветујемо); тој мањини, што не гледа попречно расправљања овог питања, стало је јако за тим, да се већ једном прозбори о том. Та мањина нек буде ослонац при

расправљању о добрим и злим странама у васпитавању и изображавању наше женске омладине; па шат за том маћином пође и занесена оманута, непоучена, неукa и преварена већина.

Па сад се намеће питање: Како стоји женска страна у нас са образованошћу?

Ево како се суди у нас од прилике, шта је изображено у женскиње, које је женскиње „марљиво изображено.“ Слушао сам за младу једну Српкињу са више страна, да је тако и тако изображена; да је много и много читала; и много лепих ствари сам се наслушао. Али некако сам и ја имао прилике да упознам из ближе нашу Српкињу; да је добро упознам. По том сам дошао до закључка: *Mea mihi conscientia magis est quam omnium sermo* т. ј. ја тврдим одлучно, да та женска није никако образована, није ни омирисала правог изображења! Или је зар то, то „одабрано и „марљиво“ васпитање и изображење“ у женскиња, да (кад год би дошла у друштво па нашла две три друге, све би јој било несносно. („фад“ што сама вели): и разговор о песми, о свирци, о књижевности, чак и омиљени женски разговори, него једва чека, да се донесу — карте, и остала би с драге душе и дан и ноћ. Јадно је то „марљиво“ васпитање и изображење. Изгледа, да су много боље женскиње без таквог „марљива“ изображења! . . .

Тако се од прилике суди у нас, шта је изображеност!

Ко је крив ту понајвећма?

На ово добро одговара једно место из писма друге поштоване Српкиње, што се изволела изразити о том питању:

„Наше српске матере ретко се кад држе златне средине; оне су или у мажењу или у занемарењу увек једнако претеране, и отуда долази неприродно понашање специјално наших српских девојака. Од претеране љубави мати у место да угуши у детету сујету, сама баш подстиче пажњу дететову на оно, чим је од природе обдарена. У место да обрати сву пажњу, да јој изобрази ум и душу и срце, она се само брине за тело: тако направи од детета лутку, која ће временом бити и сама несретна а унесрећине и своју околину.“

Ето одговора, ко је понајвећма кривац: мати. Мати је главна особа у васпитавању домаћем Већ сам у почетку нагласио тај чин. Особито вреди то за женску децу. Па и мушкарци, ма да су слободнију руку, у млађих година су ипак више око матере, него ли око оца. Ако се не варам, то се доста јасно исказује и у народној песми: „Јетрвица адамско колена.“ Старија јетрва је на самрти, па оставља свог јединца Мирка у аманет млађој јетрви

својој. Песма ништа не вели о оцу; не вели ни да је умрло; него све бриге, негу, васпитање оставља на јетрви, као помајци. Честита помајка, честито неговање, честит човек.

Доцније мушкој деци није могуће да буду ни уз једно ни уз друго. Са свим је пак разлика са женском страном. За малена је уз матер. Ако се за време школовања и растави од матере, дође опет на негу материну и то је главно доба, где треба мати да даје правац и удари темељан основ за даљи живот свом детету. Какав је то темељ у наших матера, бар у замашне већине, показа нам мало час поштована Српкиња. . .

Него сам рад да уметнем мало о изображавању женскиња, омладине женске, по школама.

Како је у нас данас, то човек не зна, шта већма да куди: да ли то нешто мало завода за тај посао; или читав системат не само у нас, него у читавој држави. Што се добије изображења по вишим девојачким заводима, то је доста — слабо. Узрок тому је или нагомиланост, те од много предмета похватају нешто и то врло површно, да што пре заборава. Или начин предавања предавачева. Или темељитост самог предавача. Кад се узме сад, да се тешко добије образованости отуд, па се уз то дода, да је у нас број и тих завода мален, ето онда слике готове, колико ћемо имати женскиња темељно образованих, колико „образованих“, колико — та на ту прилику се и односе речи оне прве Српкиње, кад вели:

„Узроци лошем образовању и васпитању женскиња држим, да леже поглавито још и у оскудици у вишим заводима за женски свет; па с тога грдна маса нашег народа мора да се задовољи са оним образовањем, што га у основној школи прими.“ И то је образовање! Не научи честито ни читати ни писати, па ту.

Јест, али смо заборавили на нешто, чиме се много мати поноси. а многи отац поносећи се (пред светом) уздише (тајом). Као што мало час напомену, оскудни смо до зла бога у вишим заводима за женски свет; а то што имамо, чудно испуњава задатак, те дакле наши родитељи (особито се одликују, као што помену, матере у том, а и са свим наравно), шаљу женску децу у — „институте.“ Куд ће ивер од кладе. (Не мислим овде ни физичне ни моралне компарације, већ само онај тренутак у чину.) „Моја мати је била у „институту“; ја сам се такође ту изображавала, па не ће бити зла ни мојем детету, да научи немачки, француски и т. д. и већ ти збори. Но ту ћемо мало застати. Нек знају, али многи не знају, шта вреде ти „институтути,“ „воспитателни заводи.“ Ево шта вреде: да девој-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

нице науче писати писма свакојаког садржаја; да се швигарице извеште у тој „вештини“ и ту онда тек да видиш васпитања. Науче девојке да су лицемерне: мислиш бог зна како је учтива, скромна, изображена; а кад тамо шарена лутка, празна љуска. Место учтивости распуштеност, место скромности раскалашност, место изображености и интеллигентности, незнање, неумешност, нетактичност. И тим васпитавањем по заводима туђим се тежи за бољом, здравом образовањем у нас! Према горњим речима се сме поуздано тврдити, да се женске из тих „института“ враћају или као извезбане намигуше или као што су и — отишле: оно главно заман тражимо; узалуд очекујемо темељно образовање; забадава гледамо, да ли је ту што развијености и спреме за даље домаће и социјално изображавање. Онда је далеко паметније, да је кућа уштедила тај силни трошак а и дотичне женскиње не би тежиле за лудоријама, што је свикла у „институту“, него би била задовољна и мањим; а и употребила то (изгубљено сад) време на занимање, што би јој доцније више, много више вредило. Али овако два велика губитка за нас. То је све.

„Е па што ћемо радити, кад смо ради, да своју децу што боље изобразимо!“ рећи ће многи родитељ. Према нашим и данашњим приликама је тешко дати „ваљаног“ одговора. Али бих ја на прво место метнуо јавне грађанске школе за одраслију женску омладину, а не какве „pensionat-е“, где су девојке увек заједно. Девојке да је у честитој кући; али би онајбоље било пред родитељским очима: то је сигурније и јевтиније. Под руком материном, па мати да јој буде учитељица (ал не онаква, као што је нацртала поштована Српкиња), учитељица за живот; Српкиња, а не каква из Штатјерске или из Естрајка затуцана Немица или чак од рода израјљева... Док је мања нек иде у школу, кад одрасте већ нек учи приватно. Прилике су зато скоро увек поспешне.

„Институту“ су ми у опште врло сумњиви за

изображавање наше омладине женске. Нека их негују, ко их је подигао и за кога их је подигао. За нас нису. Једва би нам вредили и наши, кад не би били удешени на здравој народној основи.

Јо, али то је тако у друштва нашег! „Научиће француски, немачки, маџарски и т. д. у „институту“ мисли мати, а кад тамо — врати се па је или научила немачки и нешто оног, понешто овог — али тешко нама с нашим језиком! Једно научи, друго заборави. А догоди се, да не научи ни другог језика честито: дакле свој језик занемарила, заборавила; у туђем се не утврдила, већ онако половно зна — ето плода од таквог изображавања.

Ево нас опет код језика.

Морам напоменути, да је то прилично зло за нас, за омладину оба пола, што се тиче језика и изображавања. Док омладина других просвећених народа негује и подиже своју образованост из дела на рођеном језику, ми *морали* да се даље изображавамо туђинским језицима. Зло је за то, што се при таквом послу онајвише занемари наш рођени језик. За то поред тога негујмо и свој језик, те ће бити мање зла. Него многи наш родитељ грешни јак, што натовари деци у исти ма, кад управо почне учити свој језик, још и немачки маџарски, француски па неки чак и енглески: ту да је глава незнам колика, па не ће дете научити честито, већ ће имати грдне штете, јер се тиме растрза умна снага, а особито данас поред толико предмета у школи. Ту је опасан заматак површном образовању обе стране, а нарочито образовању женскиња, јер оне према околностима не могу доћи до боље и темељније науке ни да се више позабаве њом. То је већ зло, то учење силних језика у исти ма. Али ево још горег удеса: где гледе, да девојке науче стране језике пре још него свој рођени. То је права несмислица. Први педагози су нагласили и утврдили давно већ, како треба ићи за тим, да се прво и прво научи матерњи језик; прва граматика треба да је граматика матерњег језика. (Свршиће се.)

К Њ И Ж Е В Н О С Т

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

SERBISCHE DICHTUNGEN. Ausgewählt und übersetzt von *Svetozar Manojlović*. (Zweite, bedeutend vermehrte Ausgabe der „Serbischen Frauenlieder.“) Eisenstadt. 1885. Im Selbstverlage des Verfassers. 8-на. Ст.111.

Српске народне песме, па и уметничке, преводили су до сад на стране језике свагда не-Срби, а

од тих опет онајвише Немци. Немачки је народ па брзо разумео, какво неизмерно благо лежи у нашим народним песмама, те је похитао, да прикупи и за себе штогод од тог блага. Најотменији духови немачког и рода бавили се нашим народним песмама; оцењивачи дизали су их у небо и писали чиставе расправе о њима. Сам Гете је у више маха

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

споминио њих а и писао о њима. У његовим делима скупљени су му чланци под разним насловима: „Serbische Lieder“ (1824.), „Volklieder der Serben“ (1826.), „Serbische Gedichte“ (1827.), „Das Neueste serbischer Litteratur“ (1827.), „Nationale Dichtkunst“ (1828.) и оцена његова на енглески превод српских народних песама „Servian popular poetry“ (1827.). Екскрптан спомиње у својој књизи „Gespräche mit Goethe“ разговор с Гетеом о српским песмама на три места, у I. свесци на странама 137—141. 328—330. и у II. свесци на стр. 10. Гете не може доста да их се нахвали.

Сад видимо ево и Србина, где издаје на свет преводе песама свога народа и, олмах да кажемо, врло сретно израђене. Код многих је песама преводилац избегавао слик, да се може верније држати смисла и духа у песмама. А то је врло добро урадио, та битност песме не лежи у слику већ у смислу.

У први одељак сложио је народне песме, у други народне и уметничке а у трећи краће приповетке. Од песника наших превео је гдекоје песме Јована Суботића, Бранка Радичевића, Грчића-Миленка, З.-Ј. Јовановића.

Угледа ради доносимо ове песме: Из I. одељка.

Stand am Waldessaum ein junges Mädchen,
Dessen Antlitz gleich der Sonne strahlte.
Zu dem Antlitz sprach das junge Mädchen:
„O! du Antlitz! O, du meine Sorge!
Wusst' ich heute, du meine weisses Antlitz,
Dass ein Greis dich einstens küssen werde,
Gienge gleich ich nach dem grünen Walde,
Würde pflücken alle Wermutskräuter,
Würd' aus ihnen mir ein Wasser winden,

Und mit diesem dich, mein Antlitz, baden,
Dass der Kuss — dem Alten bitter schmäcke
Wusst' ich aber, du mein weisses Antlitz,
Dass ein Jüngling einst dich küssen werde,
Ach! da gieng ich in den grünen Garten,
Würde alle, alle Rosen pflücken,
Würd' aus ihnen mir ein Wasser winden,
Und mit diesem dich, mein Antlitz, baden,
Dass der Kuss dem Burschen köstlich dufte,
Köstlich dufte und sein Herz erquickte.
Lieber gieng mit ihm ich ins Gebirge,
Als beim Alten ich am Schlosse bliebe,
Und auf Felsen lieber mit ihm... ruhen,
Als auf weicher Seide mit dem Alten.

Из другог одељка доносимо Бранкову песму „Дев-војка на студенцу“:

Als ich gestern an der Quelle
Wasser nahm, an dieser Stelle:
Kam ein Jüngling, hoch zu Rosse,
Meines Stammes edler Sprosse.
Grüsste erst und hernach sagt' er:
„Schwester! reich mir etwas Wasser!“
Ich sprang auf und kam ihm näher,
Hob den Krug — erzitternd höher;
Doch nach wenig scheuen Blicken!
Lag der Krug — in tausend Stücken —
Hab die Stücke noch gefunden,
Doch der Schöne — ist verschwunden;
Ach! wenn er nur wieder käme,
Wen auch den — der Satan nähme!

Као што се види, преводи су добро испали за руком, и ми честитамо земљаку нашем. Али бисмо га замолили још: Како би било, да изабере гдекоје песме свију наших песника-уметника, да их лепо преведе и немачком свету у виду антологије пружи.

Држим, да би био благодаран посао. М. С.-Ћ

Л И С Т А К.

„МНѢ ЖАЛѢ ТЕБЯ.“

Кад сам се с њиме опростио, био је свеж и весео, воља к животу чисто му је избијала из великих, црних очију. Бујно ме је загрлио и ја сам га пољупцем благосиљао, да остане увек такав, какав је сад. Да буре живота пређе преко његове главе и да не остави за собом на том свежем и чистом челу никаквога трага. Загрлисмо се још једаред, још једаред стиснусмо руке, и ја се нагло окренем и упутим се на жељезна кола, која су ме неколико тренутака за тим одвезла у ноћ, у неизвесну будућност.

Годину дана нисам чуо ништа о њему. Ја сам међу тим носио зелен мундир руских војника...

С каквом ли сам га надом обукао и како се од све те наде није десило ништа, кад сам га опет

сукао! Моје мисли, моје жеље разишле се у ништа и ја сам с једним идеалом мање опет сео у жељезна кола да се вратим у свој завичај.

Било је рано у зору, кад сам стигао у Беч. Одвезем се у кавану, где сам некад пробавио толике беспослене дане и ноћи. Кад сам ушао, послужитељ је намештао по кавани, да дочека госте. Погледим око себе: не беше никог; само у једном куту спазим неког, како се наслонио на лакат и како мутним очима гледа преда се. Пред њим на столу стојале су две боце, обе празне. Запитах послужитеља, ко је то а он слеже раменима, и не рече ми ништа. У тај мах зачујем из оног ћошка глас, који ме је ванредно дирнуо:

— Ходи ближе, Милане, зар ме не познајеш!?

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Приступим му и — глава ми клоне и нехотице: мој млади, свежи пријатељ, мој мили Лаза, с којим сам се пре годину дана растао, седео је тамо у потпуно пијаном стању.

— А шта ме гледиш тако, настави, али да, ми се нисмо видели већ давно . . . ха, ха! Је ли, како сам дотерао?!

Нисам могао рећи ништа. Стегнутим грлом сео сам до њега и само сам га гледао те гледао.

— Шта ме тако чудно гледиш? запита ме Лаза опет. Ваљда што сам пијан! Ех, има и то свог узрока. Дед, пријане, викне послужитељу, донесидер још боцу вина и две чисте чаше — ваљда ћу моћи још поднети! Да, Милане, у твоје здравље хоћу сад да пијем; доста сам пио у њено. Опет ме гледиш! Немој, молим те! Квариш ми расположење, таманиш ми утисак првог састанка с тобом после толиког времена. Па дед, да се пољубимо . . . збиља, ми се још нисмо ни пољубили а знаш, како смо се искрено изљубили, кад си оно пошао тамо, та, знаш већ камо! Па шта ти се тамо десило све? Причај ми! Али немој! Остави то за други пут, кад будем опет трезан — ваљда је време већ и том . . . Ха, ха! Знаш ли, да се нисам трезнио већ два месеца! Ал' нека — шта и да се трезним, шта и да спавам, та имаћу времена, кад . . . но мачимо се тога. Ево, гледај! Рука ми не дрхће, пред очима ми је све чисто, у глави ми је ведро, само овде у срцу не. Али тамо није ведро ни кад сам трезан! Па онда, није ми ни у глави, ни пред очима а и рука ми дрхће — па за што да сам онда и трезан! Ипак, ипак се боље осећам, кад се поднапијем. Видиш, сад могу и говорити а кад сам трезан, онда само ћутим па ћутим. Хм! је ли! Ти би хтео да знаш, за што пијем! Хајдмо у ону собицу, ту нам неће нико сметати.

И Лаза се подигне, узме боцу и обе чаше и упути се камо је казао. Устанем и ја и пођем за њим. Кад смо били обојица у соби, рашири Лаза руке, обгрли ме и поче ме љубити. Осетио сам врелу сузу на образу мом, сузу из Лазиног ока . . .

— Па дед, да се куцнемо, рече кад је мало умирен опет сео за стб. Ја се иначе не куцам ни с ким; пијем сам. Други булазне којешта а мени није до тога. Знаш, брате, ех . . .

И Лаза одмане руком, као да је хтео рећи, да ја не знам. Куцнемо се. Лаза испразни нагло своју чашу, протаре мало чело, спусти главу и ућути. Држао сам да га је обхрвало вино; али после кратког времена подиже опет главу и поче:

— Док су тебе тамо по руској команди дресирали и на послушност учили, што им није испало за руком, јер си опет овде, дотле сам ја много шта

претурио преко главе. Али да ти кажем све како је било. Становао сам у улици одмах овде, на десно, у другом спрату. Ти знаш, да се баш нисам радо дружио; тако сам проводио читаве дане у свом стану, превртао књиге, јер сам се спремао за први државни испит. Но удес хтеде друкче. У том истом спрату седела је . . . али зашто да ти не кажем! седела је — Елза сама са служавком. Кад кад, после поноћи, чуо сам је долазити кући. Певала је док се пењала на басамке а њен глас је чудотворно утицао на мене. Хтео сам онда одмах да је видим, и често сам нагло изашао из собе; али кад сам био у ходнику, не беше тамо више никог. Само што сам је још чуо певати и кикотати. Зловољно се вратим опет у собу и онда ме је често затекла и зора за столом. Не могу казати, да сам се заљубио; али ме је свагда спопала нека ванредна слутња, о којој нисам умео себи дати рачуна. Једног дана, тако, око подне, пођем из стана, кад се у ходнику сукобим с њоме. Заиста, појава њена одговарала је гласу. Јавим јој се а она ми весело отпоздрави.

„А, господин докторе,“ поче, „јесте л' се већ испавали?“

Био сам изненађен, што ме је запитала те јој нисам одговорио ништа.

„За цело се још нисте испавали,“ настави, „кад тако ћутите. Буновни сте још. Ето видите, и ја сам устала мало пре па сам опет свежа и расположена. Него, збиља, дођите данас у оперу, управо у балет, па да ме видите. Данас ћу први пут играти соло-партију. Обреците ми да ћете доћи. Дајте ми руку вашу.“

Ћутке јој пружим руку а она је стисне; за тим се насмеши и пође.

„Пардон,“ поче опет, „што вас не нудим да ме пратите; али има и то свог узрока. Можда ћу вам га и рећи. Збогом!“

И она сиђе нагло, и тек кад је већ нисам видео, досетим се и ја, да ми ваља ићи. Тог вечера сам био у балету. Играла је божанствено, и што год сам је више гледао, све сам већма осећао, како ми се груди пуне неким чудноватим и милокрвним осећајима. Занешен, збуњен изашао сам из позоришта. Кад сам дошао кући све сам пазио, кад ћу је чути да дође, у намери, да одмах излетим из собе и да јој се захвалим на уживању. Али је нисам чуо доћи, и на послетку легнем с тешким уздицајем.

Случај, ах! највећи сводник тај, хтеде тако, да се с њоме у исто доба као и јуче опет састанем у ходнику.

„Но, како сам вам се јуче допала?“ запита ме чим смо се видели.

„Ви ми се увек допадате.“ беше мој одговор.

„Да, да,“ насмеши се али не рече даље ништа, само ме је хитро погледала при том.

„Ноћас сам вас, госпођице, чекао,“ рекох после мале почивке, „да вам се захвалим на уживању; али вас нисам чуо доћи.“

Нагла румен прелети на моје речи њено лице, за тим слеже раменима и рече:

„Па то можете и сад, ако већ нисте преспавали ваше одушевљење.“

„Како да сам га пресвавао, кад још и сад дрхће сваки живац у мени.“

Она ме погледи још једаред, тако, да ми је сва крв пожурила у главу, за тим рече лагано:

„Данас, после десет сати у вече, куцните полако на моја врата; чекају вас, да ми се захвалите.“

После тих речи саже главу, погледи ме још једаред и нагло се сиђе низ басамке. Гледао сам за њом, док сам је могао видети; за тим одем и ја из куће . . .

Право да ти кажем, нисам био са свим на чисто, шта је хтела тиме рећи. Осећао сам неиска зану радост али и неки бол, који нисам разумео. Ах, на скоро ћу га разумети! Толико ти само умем рећи, да сам је за иста љубио и да сам о њојзи мислио као о неком вишем створењу, које ми је иза детињских снова мојих заостало још у памети. Хм! Обмана је и једно и друго. Нит има виших, потпунијих створова од нас, нит их је икад било. Бајке оне о анђелима долазе ми сад као бапске приче, којима се деца уљуљускају у сан. Којешта! Али слушај даље.

Кад је дворник угасио жишке по кући, и кад сам се уверио да ме нико неће чути, докрадем се до њених врата и полако закуцнем на њих. Нисам чекао дуго а врата се отворе и одмах се затворе, чим сам ушао. Нисам видео ништа, али сам осетио малу, меку руку у својој, која ме је повела за собом. Мало за тим а друга се врата отворе и ја се нађем у једва осветљеној соби. Погледим ко ме је водио: била је она сама у лакој, домаћој хаљини.

„И сад чекам ваш говор,“ рече ђаволасто и седе на диван а мене понуди да седнем у наслоњачу.

„Говор?“ запитам је зачуђено. „Зар сте очекивали говор?“

„Па да. Кад хоћете да ми се захвалите ваљда ћете то чинити у лепо сложеној беседи.“

„На то нисам имао времена.“

„А да шта сте радили све до сад?“

„Мислио сам о — вама.“

„О мени! Е, па то је лепо.“

„Зар сам могао онда мислити на речи, кад сте ми ви лебдили пред очима? Ах, госпођице, да сте

само на тренутак мислили о мени, био бих најсретнији човек на свету.“

„А зар ово, што сте сад овде, није вам довољан доказ, да сам на вас мислила и дуже од једног тренутка?“

При тим речима погледала ме је тако, да сам изгубио и оно мало свести, што ми је заостало после првих речи њених.

„Захвалност, госпођице, ви хоћете захвалност! Та зар вам није довољно, кад ме видите пред вама очараног, занешеног. Та моја искрена љубав нек вам је израз најдубље захвалности моје . . .“

„А шта тражите од мене?“

„Ништа, ништа друго, до искре праве љубави!“

„Ви тражите много од мене а не питате, да ли сам у стању и ја љубити.“

Погледим је изненађено, али одмах за тим манем главом, као да нисам хтео разумети последње речи њене.

„Не, не,“ рече живо, „ја не говорим у шали.“

„Ви, такав анђео, који је створио бог у најбољем расположењу свом, па да . . .“

Она се горко насмеши.

„А зар нисте никад чули о анђелима, који су пали?“ запита ме тако тихо, да сам јој речи једва чуо.

„То не може бити,“ порицао сам живо, „та из таквих очију се блаженство само ишчитати даје. Не, не, то не може бити . . . Па све и да је, моја чиста, моја бескрајна љубав. . . али не, то не може бити!!“

„Не може? Али ако би ипак могуће било!“

„Е, онда љубите другог!“

„Никог. Погледајте ме! Било је некад време, кад сам љубила и ја. То је прошло . . . манимо га се. Да знате само мали део живота мог, можда ме не бисте више ни погледали. Или, да вас је судба раније упознала са мном — не поричем, да бих вас могла љубити. Али овако . . . не.“

Ја сам клонуо пред њом. Осећање, неко свето осећање обхрвало ме је свог. Нисам био у стању да проговорим реч.

„А ја те тако љубим!“ једва сам изустио.

„Па ко нам брани љубав,“ рече тихо и саже се на мене, „али љубав у мом смислу. Ја не тражим од тебе ништа, па на послетку ни верност, ни љубав шта више. Али не тражи ни ти од мене твоју љубав. Грозна бујица живота мог почупала је свако узвишено осећање у мени — ја не могу љубити тако, као што ти захтеваш. Ја тражим забаве, ја хоћу да се разонодим; е, за то сам те и позвала к себи. Многи, који ме знају, били би најсретнији људи, да могу тако бити преда мном, као што си сад ти. Али ја не марим те луткове — доста сам

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

их марила, та морала сам их марити! Камо су те однели осећаји твоји? Ах, мани их! Напусти их, као што сам их напустила ја. Устани, седи! Све можеш од мене тражити; али све само на часак, — идеали за мене нису, изумрли су већ давно, загушио их је грозан комешај живота мог . . . ја нисам, момче, сад, што сам негда била!“

„Онда опрости, што сам те узнемирио. Нећу да ти замерим ништа, ако си ме и сјурвала са идеалног света мог. Ја морам ићи . . .“

„Немој!“

Ја нисам слушао даље на њене речи, нит сам јој казао што год; али поглед мој говорио је за цело више него што би најлепша реч.

„Видиш,“ поче она, „ја бих ти могла лагати, могла бих ти казати, да је твоја неизмерна љубав растопила лед око срца мог; али ту нема леда, ту је све празно. . . И опет ти кажем, ако мислиш љубав у твојем смислу, напусти сваку наду. Ја нисам у стању да те тако љубим као што ти мене!“

„Али за што?“

Она слеже раменима.

„Кад не умеш да разумеш — жао ме те је! Мислила сам, да те на часак усрећим; али идеална нарав твоја постаде тек сад несретна. Жао ме те је, друже!“

Четврт сата за тим био сам на улици. Лутао сам целу ноћ. Сутра дан сам замолио пријатеља једног, да ме прими у стан и да пренесе моје ствари из мог старог стана к себи. Нисам се могао више вратити.

Неколико дана за тим, баш кад сам се шетао

по граду и кад сам таман савио у другу улицу, сукобим се — с њоме. Ишла је с једним лепо обученим господином изпод руке. Како ми је било, можеш мислити. Лагано се окренем за њом и спазим, да се и она окренула.

Још сам је видео једаред само. На јавном месту, где долази сваковрстан свет. Седео сам с неколико другова, кад ме неко лупне по рамену. Осврнем се, била је она.

„А шта овде радите?“

„Уганула сам ногу тако, да ме више не требају у балету. Па ме је оставио и богати љубавник. А ја морам да живим“

„Баш морате!?“

Нисам јој рекао ништа више, али сам се нагло уклонио из те дворане.

Два дана доцније добијем писмо на свеучилишту. Отворим га. У њему беше ово: „Ја нисам више међу живима. За иста, не морам живети. Молим те, да ме сад жалиш ти. Елза.“ И заиста, у новинама још тог вечера читао сам како су извадили из Дунава мртво тело бивше играчице Елзе. Био сам јој на укопу а са укопа одох управо у механу . . . брате, од тог доба нисам се више трезнио. Криво сам себе . . . и, таквог си ме ево нашао сад. . .“

Док је Лаза приповедао, истрезнио се са свим. Наговорим га, да иде са мном кући и, нисам се надао, пристао је на то. Још тог вечера седосмо на жељезна кола. Лаза је брзо заспао а једноврсно зврљање гвоздених кола као да ми је дошаптавало руску песму, коју сам по толико пута слушао у далеком Петрограду, песму: „Мић жаль тебя! Ты искренно такъ любишь . . .“

М. С—Ћ.

Л И С Т И Њ И

С М Е С И Ц Е.

(Њижевне кубуре.) Александар Ендреди, један од најбољих мађарских лирика, описује стање мађарских књижевника и наклајника и међу осталим овако: „Мој наклајник Грил тужи ми се, да су најновију свеску мојих песама купили њих двадесет — а двадесет година има, како радим на књижевном пољу. . . на сваку годину долази дакле по један доброћудан, дарезљив или лакоуман човек! До душе, красан успех и ако се свет и даље тако интересује, доживићу још, да ћу ва сто година продати сто примерака. Песме су штампане у 500 екземплара и тако бих до другог издања чекао од прилике — 500 година; али поред све моје „несамртности“ одричем се свечано тог олимпијског уживања и остављам бригу и доходак другог издања својим унуцима. Али то је све (верујмо, јер не иште леба) још у даљини; ми пак живимо или боље рећи таво-

римо се, и ти, заслужни издаваче и ја, незаслужни песник, који те је издавањем своје књиге, навео на танак лед. Бедни човече! Но ја сам бољи него што се проноси о мени и хтео сам на ма који начин да те избавим. Пре тога сам писао Франклиновом друштву, Браћи Реваји, Људевиту Ајгнер-Абаџи, (Морицу Рату нисам смео; зашто, не знам) и понудио им своју књигу, али Франклиново друштво ми одговори, да делима и најодличнијих песника не могу да накрме ни трошак црнила; Браћа Реваји рекоше ми искрено, да својим издањима, као што се каже, „пливају.“ Ајгнер ми пак рече, да је већ шест мојих књига издао и да није у стању да покуша и са седмом . . . ето, све наклајнике сам обишао и ти си био једини, који се усудио загриети у тај горки валогај, у моје песме. За ту страховиту дрскост ето мораш сад да кијаш. Сад чучиш на књигама и проклињеш ме као год што сам и сам проклињао наше књижевне прилике, кад сам од

тебе за ту свеску добио сто форината. (Тако ми неба, мене је стала скупле!)... Јула месеца био сам на Балтонском језеру и завирио у моје родно место, Весприм. По тражим књижара и заштем од њега четир књиге мојих песама. „Распродато!“ рече тај племенити човек Распродато! Заиста прекрасно! На то нисам био спреман. Како ли ми је то годило. Свака варошица воли своју децу, те гле, мене воле овде, воле и читају, и кад преврћу листове, сећају ме се... Па колико сте имали примерака? ако смем питати. — Један. — И распродан! викнем и поблудим. — Распродато! О слатка варошице! Да бог поживи твоје синове, кћери и читаонице!¹⁴

Заиста, грозна сатира! Али зар је нама боље? Рожданици, сановници и вечити календари иду још које како, друго што с тешком муком. Сећам се разговора са Стеваном Ј Јефтићем. Он ми приповедаше, како је сам продавао своје „Сито и решето“ и заврши реч: „И тако ми је остало још 75 комада.“ „А ја сам продао толико од мог превода Гетеовог „Фауста“, рекох и куцнем се с њиме. Јефтић је даље приповедао, како је продавао своје „Сито и решето“ и сит сам се насмејао његовој причи; обрекао ми је затим, да ће описати своје трговање. И то би био прилог за културну историју нашег доба.

А Ф О Р И С М И.

(Старо-грчки.)

Ти си смртан, не исмевај дакле смртних! *Менандар.*
Не затајавај ништа: време све види и све чује и износи сваку ствар на видик. *Софокле.*

Један потомак старог оног и чувеног Атињанина Хармодија пребацивао Ификрату, што је био ниска порекла, а овај му одговори: „Истина је, племиштво моје лозе почиње од мене, али племиштво твоје лозе завршује се тобом.“

Плутарх.

Неки човек са острва Хиоса, по имену Ономадем, после крвава преврата, у коме је његова странка одржала превагу, световаше својим пријатељима, да ни пошто не изагнају са острва све чланове противничке странке, већ да оставе бар неколицину од њих. „Иначе“, рече, „не имајући противника, ми би се лако могли завладати између себе.“

Плутарх.

Поглавита особина, којом се одликује човек мудрац јесте то, да зна чинити све у своје време *Арлесила.*

Што је срамота радити, то је, веруј, тако исто срамно и говорити. *Исократ.*

Гледај на политичке букаче: док су сиромашни, правду руководи њихово делање спрема народа и државе; а чим се обогате на јавни рачун, одмах постају неправични, издају народну ствар и нападају демократију (народну владу).

Аристотел.

Нека нико не гомила блага за своју децу, да би јој након себе оставио обилато наследство. То ни деца а ни држави није на корист. Иметак од средње руке, који младе наследнике не изнаша ласкању, а не даје омет с друге стра-

не, да трпе никакву невољу, то је зацело најбоље и најприкладније за њих. Не треба деца оставити у наслеђе гомили злата и сребра, већ стида и чедности. *Платон.*

Не примај ни све, ни свуда, ни од свију. *Народно.*

Зауздавај свој језик — особито при трневи. *Хилон.*

Ч И Т У Љ А.

Нашега књижевника, надзорника Текелијиног завода, Стевана В. Поповића, задесило је тежак удар. Стара и мила мати његова, гђа Софија В. Поповића, преминула је 27. септ. у Сегедину. Вечна јој памет!

РАСПИС НАГРАДА.

„Матица Српска“ расписује из задужбине Јована Остојића и жене му Терезије за год. 1886. награду од 50 дуката с роком до 31. децембра 1886. за тему:

„Да се расправи какво сувремено економско или здравствено питање, које би имало посебну важност за наше крајеве.“

Уједно се напомиње, да су из исте задужбине с роком до 31. децембра о. г. расписане ове награде:

1. Историја српске новије књижевности од како се у њој појавио Вук Ст. Караџић па до данас. — Награда 50 дуката.

2. Расправа о Буњевцима. — Награда 100 дуката

3. Популарна естетика за одраслије Српкиње. — Награда 50 дуката.

4. Историја Срба у Угарској од најстаријих времена па до данас. — Награда 100 дуката.

Ако на те расписане награде не стигне ни једно дело, главна скупштина овластила је књижевни одбор, да на ново распише те награде с роком до 31. децембра 1886.

Самостална дела за расписане награде не могу писци послати под својим именом, већ ваља да на делима својима метну какав натпис или знак. Име, презиме, карактер и место, где станује списатељ ваља у особитом писму написати, писмо запечатити и обележити га оним истим натписом или знаком, који је с поља на делу. Под именом писца послана дела неће се узимати у обзир нити издавати на оцену.

Само ће се она писма отворити, на којима је исти натпис или знак, који се налази и на делима, којима се награда досуди. Остала ће се писма спалити.

Рукописи се не враћају.

Награда се издаје тек онда, кад писац поднесе дело наштампано, осим ако с „Матицом“ о томе што друго не уговори. Писац је дужан од свог награђеног дела, кад га штампа, уступити „Матици“ 25 комада.

Из главне скупштине „Матице Српске“ у Новом Саду 31. августа (12. септембра) 1885.

Председник „Матице Српске.“

А. Хаџић,
секретар.

Др. Ђорђе Натомевић.

САДРЖАЈ: Последњи гост. Песма од Војислава. — Успомена. Приповетка из живота. Написала Милева Симића. (Наставак). — На прагу живота. Написао А. Михајлов. (Наставак). — Из књижевних успомена И. С. Тургењева. (Свршетак). — Васпитавање и изражавање наше омладине. Написао Лаза Секулић. (Наставак). — Књижевност: *Serbische Dichtungen*. Оцена М. С. — Ђа. Листак: „Мић жаль теби.“ Листићи: Смесице. — Афорисми. — Читуља. — Распис награда.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.